

Βρυξέλλες, 23 Νοεμβρίου 2023
(OR. en)

15322/23

JEUN 258
SOC 761
SAN 653
EDUC 432

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Αποστολέας:	Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου
Αποδέκτης:	Αντιπροσωπίες
Θέμα:	Συμπεράσματα του Συμβουλίου και των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών σχετικά με μια ολοκληρωμένη προσέγγιση της ψυχικής υγείας των νέων στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Διαβιβάζονται συνημμένως στις αντιπροσωπίες τα προαναφερόμενα συμπεράσματα του Συμβουλίου, τα οποία εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο (Παιδεία, Νεολαία, Πολιτισμός και Αθλητισμός) κατά τη σύνοδό του στις 23 Νοεμβρίου 2023.

Συμπεράσματα του Συμβουλίου και των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών σχετικά με μια ολοκληρωμένη προσέγγιση της ψυχικής υγείας των νέων στην Ευρωπαϊκή Ένωση

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΩΝ
ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΝ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ, ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΕΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

ΥΠΕΝΘΥΜΙΖΟΝΤΑΣ ΟΤΙ:

1. Το δικαίωμα στην ψυχική υγεία συνδέεται με το δικαίωμα στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 1 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και με το δικαίωμα στην ακεραιότητα του προσώπου, συμπεριλαμβανομένης της διανοητικής ακεραιότητας, που προβλέπεται στο άρθρο 3, και με το δικαίωμα στην προστασία της υγείας το οποίο προβλέπεται στο άρθρο 35 του Χάρτη. Οι Συνθήκες της ΕΕ, ιδίως στο άρθρο 168 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) και στο άρθρο 3 παράγραφος 1 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, αναθέτουν ρητά στα θεσμικά όργανα της ΕΕ συμπληρωματικές αρμοδιότητες για την αντιμετώπιση των προβλημάτων ψυχικής υγείας. Επιπλέον, το άρθρο 153 παράγραφος 1, της ΣΛΕΕ απονέμει σιωπηρές αρμοδιότητες στα θεσμικά όργανα της Ένωσης στον τομέα της υγείας των εργαζομένων.
2. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) ορίζει την ψυχική υγεία ως «κατάσταση ψυχικής ευεξίας χάρη στην οποία οι άνθρωποι είναι σε θέση να αντιμετωπίζουν τις εντάσεις της ζωής, να αξιοποιούν τις ικανότητές τους, να μαθαίνουν και να εργάζονται καλά, και να συνεισφέρουν στην κοινότητά τους¹». Η παρακολούθηση της ψυχικής υγείας αποτελεί μέρος των προσπάθειών για την επίτευξη του στόχου βιώσιμης ανάπτυξης 3, επιμέρους στόχος 3.4².

¹ Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, Ενημερωτικά δελτία του ΠΟΥ, «Mental health: strengthening our response» (Ψυχική υγεία: Ενίσχυση της ανταπόκρισής μας), 2022.

² Ηνωμένα Έθνη, Στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ), ΣΒΑ 3, επιμέρους στόχος 3.4: «Έως το 2030, μείωση κατά το ένα τρίτο της πρόωρης θνησιμότητας από μη μεταδοτικές ασθένειες μέσω της πρόληψης και της θεραπείας, και προώθηση της ψυχικής υγείας και ευημερίας».

3. Ο ευρωπαϊκός στόχος για τη νεολαία αριθ. 5³, ο οποίος συνίσταται στην επίτευξη καλύτερης ψυχικής υγείας και στον τερματισμό του στιγματισμού των προβλημάτων ψυχικής υγείας, ώστε να προωθείται η κοινωνική ένταξη όλων των νέων, δίνει ιδιαίτερη έμφαση στα μέτρα πρόληψης, στην ανάπτυξη μιας συμπεριληπτικής διατομεακής προσέγγισης και στην καταπολέμηση του στιγματισμού. Επιπλέον, ο ευρωπαϊκός στόχος για τη νεολαία αριθ. 3 προωθεί την ένταξη όλων των νέων στην κοινωνία, ενώ ο ευρωπαϊκός στόχος για τη νεολαία αριθ. 9 αποσκοπεί στην ενίσχυση της δημοκρατικής συμμετοχής και της αυτονομίας των νέων.

ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΣ ΟΤΙ:

4. Οι κοινωνίες μας έχουν κλονιστεί από την πανδημία COVID-19, τον επιθετικό πόλεμο της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας και την επισιτιστική και ενεργειακή κρίση που προκάλεσε, την πληθωριστική και την κλιματική κρίση, γεγονότα τα οποία αύξησαν και συνεχίζουν να εντείνουν την κοινωνική πίεση που ασκείται στους νέους και έχουν καταστήσει ακόμη πιο εμφανείς τις προϋπάρχουσες ανισότητες. Αυτές οι διαδοχικές κρίσεις είχαν αντίκτυπο σε διάφορες ομάδες νέων, σε διαφορετικό βαθμό, με τις ομάδες που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση να πλήττονται δυσανάλογα. Έχει επίσης καταστεί σαφές ότι οι νέοι με λιγότερες ευκαιρίες δεν έχουν ισότιμη πρόσβαση σε ανθρώπινα δικαιώματα όπως η εκπαίδευση, η απασχόληση, η στέγαση⁴ και η υγειονομική περίθαλψη. Παράγοντες όπως η ψυχική και σωματική υγεία, οι συνθήκες διαβίωσης, εργασίας και στέγασης, η πρόσβαση σε τυπική, μη τυπική και άτυπη μάθηση, οι ευκαιρίες απασχόλησης και οι δραστηριότητες αναψυχής, συμπεριλαμβανομένων των σωματικών και αθλητικών δραστηριοτήτων, καθώς και οι κοινωνικές σχέσεις, είναι ζωτικής σημασίας για την ανθεκτικότητα των νέων. Η ψυχική υγεία των νέων στην ΕΕ έχει επηρεαστεί δυσμενώς τα τελευταία χρόνια, με αποτέλεσμα να μειώνεται η γενική τους ευημερία⁵.

³ Ψήφισμα του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών, συνελθόντων στο πλαίσιο του Συμβουλίου, σχετικά με πλαίσιο ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα της νεολαίας: Η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη νεολαία 2019-2027, ΕΕ C 456, 18.12.2018, σ. 1.

⁴ Όπως ανέφερε η Eurostat με βάση τα στοιχεία για το 2020, όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ παρουσίασαν υψηλότερο ποσοστό σοβαρής στέρησης στέγασης μεταξύ των νέων από ό, τι μεταξύ του συνολικού πληθυσμού.

⁵ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών σχετικά με μια ολοκληρωμένη προσέγγιση της ψυχικής υγείας, COM(2023) 298 final.

5. Σύμφωνα με εκτιμήσεις που δημοσίευσε το Ινστιτούτο Μετρήσεων και Αξιολόγησης της Υγείας (IHME)⁶, περισσότεροι από ένας στους έξι νέους στην ΕΕ, δηλαδή περισσότεροι από 14 εκατομμύρια άνθρωποι, έπασχαν από διαταραχή της ψυχικής υγείας το 2019 (17,4 % των ατόμων ηλικίας μεταξύ 15 και 29 ετών). Το ποσοστό των νέων που αναφέρουν συμπτώματα κατάθλιψης υπερδιπλασιάστηκε σε αρκετές χώρες της ΕΕ κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, με τις γυναίκες και τους νέους από μειονεκτούντα κοινωνικοοικονομικά περιβάλλοντα να πλήττονται ιδιαίτερα.
6. Η έκδοση του 2022 με τίτλο «Health at a Glance: Europe»⁷ (Η υγεία με μια ματιά: Ευρώπη) σημειώνει ότι σχεδόν ένας στους δύο νέους Ευρωπαίους (49 %) ανέφερε ανάγκες σε επίπεδο ψυχικής υγείας που δεν είχαν καλυφθεί το 2022 (53 % το 2021), σε σύγκριση με το 23 % του ενήλικου πληθυσμού. Η έκθεση επισημαίνει ότι οι ανισότητες όσον αφορά την ψυχική υγεία ανάμεσα στους νέους, μεταξύ άλλων ανά φύλο, διατηρήθηκαν –και, σε ορισμένες περιπτώσεις, διευρύνθηκαν– κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Επιπλέον, η αυτοκτονία αποτελεί σήμερα τη δεύτερη κύρια αιτία θανάτου των νέων στην Ευρώπη.
7. Τα στοιχεία από τη μελέτη του Eurofound με τίτλο «Living, Working and COVID-19»⁸ (Διαβίωση, εργασία και COVID-19), αποκάλυψαν ότι οι νέοι ηλικίας 18-29 ετών που θεωρούσαν ότι το νοικοκυριό τους αντιμετώπιζε οικονομικές δυσκολίες είχαν σημαντικά περισσότερες πιθανότητες να διατρέξουν κίνδυνο κατάθλιψης κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Κατά μέσο όρο σε ολόκληρη την ΕΕ, τα δύο τρίτα των νέων που ανέφεραν οικονομικές δυσκολίες θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι διέτρεξαν κίνδυνο κατάθλιψης κατά τη διάρκεια της πανδημίας (67 %), σε σύγκριση με κάτι λιγότερο από το ήμισυ (45 %) των νέων που δεν ανέφεραν οικονομικές δυσκολίες.

⁶ The Institute for Health Metrics and Evaluation (IHME) (Ινστιτούτο Μετρήσεων και Αξιολόγησης της Υγείας - IHME) Global Health Data Exchange (Ανταλλαγή στοιχείων για την υγεία σε παγκόσμιο επίπεδο - GHDx), 2020.

⁷ ΟΟΣΑ και Ευρωπαϊκή Ένωση, «Health at a Glance: Europe 2022, State of Health in the EU Cycle» (Η υγεία με μία ματιά: Ευρώπη 2022, Κύκλος για την κατάσταση της υγείας στην ΕΕ), OECD Publishing, Παρίσι, 2022.

⁸ Eurofound, «Living, working and COVID-19 dataset» (Διαβίωση, εργασία και COVID-19, σύνολο δεδομένων), 2021.

8. Σύμφωνα με την έρευνα της ΕΕ για τη μοναξιά που διεξήχθη το 2022⁹, οι νέοι παρουσιάζουν μεγαλύτερα ποσοστά εμφάνισης αισθήματος μοναξιάς σε σύγκριση με τις παλαιότερες γενιές. Αν και η μοναξιά των νέων έχει αυξηθεί ως αποτέλεσμα της πανδημίας COVID-19, οι προηγούμενες εργασίες του Κοινού Κέντρου Ερευνών κατέδειξαν ότι η εμπειρία αισθήματος μοναξιάς μεταξύ των νέων ηλικίας 18-25 ετών υπερδιπλασιάστηκε μεταξύ του 2016 και της άνοιξης του 2020.

ΕΚΤΙΜΩΝΤΑΣ ΤΑ ΕΞΗΣ:

9. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση σχετικά με μια ολοκληρωμένη προσέγγιση της ψυχικής υγείας¹⁰. Η ανακοίνωση καλεί τα κράτη μέλη να προωθήσουν μια ολοκληρωμένη, προσανατολισμένη στην πρόληψη προσέγγιση που θα ενσωματώνει την ψυχική υγεία σε όλες τις πολιτικές της ΕΕ ως ζήτημα δημόσιας υγείας, αναλαμβάνοντας τη δέσμευση να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής, να αντιμετωπίσουν καθοριστικούς παράγοντες και οριζόντια ζητήματα για την κάλυψη των ειδικών αναγκών των διαφόρων ομάδων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση και, ειδικότερα, τον επιπολασμό των προβλημάτων ψυχικής υγείας στους κόλπους των ομάδων αυτών, συμπεριλαμβανομένων των νέων. Αρκετές εμβληματικές πρωτοβουλίες επικεντρώνονται στην υγεία των παιδιών και των νέων στο πλαίσιο των οποίων αντιμετωπίζονται σφαιρικά τόσο η ψυχική όσο και η σωματική υγεία. Σύμφωνα με την εν λόγω ανακοίνωση, κάθε πολίτης της ΕΕ πρέπει να έχει πρόσβαση σε επαρκή και αποτελεσματική πρόληψη. Ειδικότερα, οι δράσεις για τη νεολαία διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην προώθηση της ευημερίας τους και στην πρόληψη των προβλημάτων ψυχικής υγείας.

⁹ Casabianca, E.J., Nurminen, M., Intervention to reduce loneliness among youth (Παρεμβάσεις για την άμβλυνση της μοναξιάς των νέων), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο, 2022, doi: 10.2760/793941, JRC129905.

¹⁰ Βλ. υποσημείωση 5.

10. Οι καθοριστικοί παράγοντες για την ψυχική υγεία αλληλεπιδρούν με τις υφιστάμενες κοινωνικές ανισότητες, με αποτέλεσμα ορισμένα άτομα να διατρέχουν υψηλότερο κίνδυνο κακής ψυχικής υγείας από άλλα. Επιπλέον, η βία, το μίσος, καθώς και οι διακρίσεις μπορούν να αποτελέσουν αιτία της κακής ψυχικής υγείας, πράγμα που καθιστά την προώθηση της ισότητας στις κοινωνίες μας κρίσιμο προληπτικό μέτρο για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων.
11. Το Ευρωβαρόμετρο για τη Νεολαία και τη Δημοκρατία κατά το Ευρωπαϊκό Έτος Νεολαίας 2022 (EEN)¹¹ ανέφερε ότι οι νέοι θεωρούν ότι η βελτίωση της ψυχικής και σωματικής υγείας και ευεξίας αποτελεί το θέμα υψίστης προτεραιότητας για το EEN, από κοινού με την κλιματική αλλαγή (και τα δύο ψηφίστηκαν ως κορυφαία προτεραιότητα από το 34 % των ερωτηθέντων). Επιπλέον, τα στοιχεία του Ευρωβαρόμετρου δείχνουν ότι η δεύτερη κατά σειρά σημαντικότερη προσδοκία των νέων για την ΕΕ, μετά τη διατήρηση της ειρήνης, είναι η αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης.
12. Το EEN, μεταξύ άλλων θεμάτων, επικεντρώθηκε στην αποκατάσταση μιας θετικής προοπτικής για τους νέους και συμπεριέλαβε δραστηριότητες για τη στήριξη της ψυχικής υγείας και ευεξίας τους. Κατά τη διάρκεια της καταληκτικής διάσκεψης, με θέμα «Claim the Future» (Διεκδικήστε το μέλλον), οι συμμετέχοντες νέοι, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικών και τα ενδιαφερόμενα μέρη ζήτησαν να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στην προληπτική υγειονομική περίθαλψη και στην καταπολέμηση των ζητημάτων ψυχικής υγείας και της μοναξιάς.

¹¹ Έκτακτο Ευρωβαρόμετρο [2282/FL502], Youth and Democracy in the European Year of Youth (Νεολαία και Δημοκρατία στο Ευρωπαϊκό Έτος Νεολαίας), Μάιος 2022.

13. Η τακτική σωματική άσκηση και οι αθλητικές δραστηριότητες καθώς και η συμμετοχή σε πολιτιστικές δραστηριότητες, μπορούν να ενισχύσουν τη συνολική υγεία και ευεξία των νέων, με σημαντικά βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα οφέλη για την ψυχική υγεία. Όπως αποδεικνύεται από τα στοιχεία¹², η έλλειψη σωματικής άσκησης τείνει να αυξάνεται με την ηλικία και, ως εκ τούτου, καθίσταται ολοένα και πιο ζωτικής σημασίας οι νέοι να διαθέτουν τις βασικές γνώσεις και συμπεριφορές που τους επιτρέπουν να διατηρούν αυτόνομα έναν δραστήριο και υγιεινό τρόπο ζωής καθ' όλη τη διάρκεια του βίου τους.
14. Οι κύριες ανησυχίες που εκφράζουν οι νέοι σε σχέση με την οικονομική αστάθεια, την εργασιακή ανασφάλεια ή το αυξανόμενο οικολογικό άγχος δημιουργούν προβλήματα ψυχικής υγείας που δεν μπορούν να αποδοθούν αποκλειστικά σε παθολογικές διεργασίες. Το 75 % των παιδιών και των νέων «φοβούνται» να κάνουν σκέψεις για το μέλλον¹³. Η πανδημία COVID-19 έφερε τη δημόσια υγεία στην κορυφή της πολιτικής ατζέντας. Ένα δίδαγμα που πρέπει να αντληθεί από την κοινωνικοοικονομική και υγειονομική κρίση των τελευταίων ετών είναι ότι τα πολυδιάστατα κοινωνικά προβλήματα μπορούν να αντιμετωπιστούν μόνο με την υιοθέτηση μιας οριζόντιας προσέγγισης.

¹² Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 525, Sport and Physical Activity (Αθλητισμός και σωματική άσκηση), Σεπτέμβριος 2022.

¹³ Caroline Hickman, Elizabeth Marks, Panu Pihkala, Susan Clayton, R Eric Lewandowski, Elouise E Mayall, Britt Wray, Catriona Mellor, Lise van Susteren, Climate anxiety in children and young people and their beliefs about government responses to climate change: a global survey (Το άγχος των παιδιών και των νέων για το κλίμα και οι απόψεις τους σχετικά με τις κυβερνητικές ενέργειες για την κλιματική αλλαγή: Παγκόσμια έρευνα), The Lancet Planetary Health, Τόμος 5, Τεύχος 12, Δεκέμβριος 2021, σελ. e863-e873.

15. Διεθνείς οργανισμοί, όπως ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), τονίζουν τη σημασία της εφαρμογής μιας πολυτομεακής προσέγγισης για την προστασία και τη φροντίδα της ψυχικής υγείας των νέων, επιβεβαιώνοντας ότι «πολλοί από τους παράγοντες προστασίας της καλής ψυχικής υγείας υπερβαίνουν το πεδίο εφαρμογής των συστημάτων ψυχικής υγείας ή των προγραμμάτων που έχουν σχεδιαστεί ειδικά για την ενίσχυση ή την προστασία της ψυχικής υγείας. Κοινωνικοί, οικονομικοί και πολιτιστικοί παράγοντες, όπως το καθεστώς απασχόλησης, το εισόδημα, η σωματική υγεία, οι εμπειρίες κατά την παιδική ηλικία και την εφηβεία, έχουν όλοι σημαντικό αντίκτυπο στην ψυχική υγεία καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής»¹⁴. Επιπλέον, η προαναφερθείσα έκθεση του Eurofound¹⁵ του 2021 ανέφερε ότι η μεγαλύτερη πτώση της ψυχικής ευεξίας (η οποία είχε φθάσει στο χαμηλότερο επίπεδο της σε όλες τις ηλικιακές ομάδες από την αρχή της πανδημίας) παρατηρήθηκε μεταξύ εκείνων που έχασαν τη δουλειά τους.
16. Η εργασιακή ανασφάλεια, οι επισφαλείς συνθήκες εργασίας και η ανεργία αποτελούν σημαντικούς κοινωνικοοικονομικούς καθοριστικούς παράγοντες για την ψυχική υγεία. Η στήριξη των νέων κατά τη μετάβασή τους στην ενήλικη ζωή, την εύρεση και τη διατήρηση μιας θέσης εργασίας θα πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα της οικονομικής κοινωνικής πολιτικής και της πολιτικής για τη δημόσια υγεία. Οι εργοδότες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαχείριση των ψυχοκοινωνικών κινδύνων στην εργασία για την πρόληψη των δυνητικών αρνητικών επιπτώσεων στην ψυχική υγεία των εργαζομένων τους, συμπεριλαμβανομένων των νέων σε ηλικία εργαζομένων.

¹⁴ ΟΟΣΑ, A New Benchmark for Mental Health Systems: Tackling the Social and Economic Costs of Mental Ill-Health (Νέο σημείο αναφοράς για τα συστήματα ψυχικής υγείας: Αντιμετώπιση του κοινωνικού και οικονομικού κόστους των ψυχικών ασθενειών), OECD Publishing, Παρίσι, σ. 162, 2021.

¹⁵ Eurofound, Living, working and COVID-19 dataset (Διαβίωση, εργασία και COVID-19, σύνολο δεδομένων), 2021.

17. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε την ανακοίνωση με τίτλο «Ένα μακρόπνοο όραμα για τις αγροτικές περιοχές της ΕΕ — Προς ισχυρότερες, συνδεδεμένες, ανθεκτικές και ευημερούσες αγροτικές περιοχές με ορίζοντα το 2040»¹⁶ σύμφωνα με την οποία ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στους νέους που ζουν σε αγροτικές και απομακρυσμένες περιοχές, των οποίων οι ψυχικές παθήσεις και οι ανάγκες ψυχικής υγείας ενδεχομένως διαφέρουν από των νέων στις αστικές περιοχές. Λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών στις οποίες διαβιούν οι νέοι σε αγροτικές, απομακρυσμένες, περιφερειακές, λιγότερο ανεπτυγμένες και εξόχως απόκεντρες περιοχές, για παράδειγμα λόγω της επισφάλειας και των ανεπαρκών δημόσιων υπηρεσιών, της απομόνωσης, των περιορισμένων ευκαιριών απασχόλησης και των σκληρών συνθηκών εργασίας¹⁷ που ενδέχεται να έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην ψυχική τους υγεία, απαιτούνται ειδικά μέτρα βάσει της ανάλυσης στοιχείων για τους νέους που ζουν σε αυτές τις περιοχές. Σύμφωνα με τη Eurostat¹⁸, το ποσοστό των νέων ηλικίας 18-24 ετών που ζουν σε αγροτικές περιοχές της ΕΕ και βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης (ΕΑΕΚ) ήταν υψηλότερο από εκείνο που έχει καταγραφεί για τους νέους στις αστικές περιοχές. Σε αυτόν τον βαθμό επισφάλειας –η οποία συνιστά καθαυτή αίτιο προβλημάτων ψυχικής υγείας– προστίθεται το γεγονός ότι οι νέοι στις αγροτικές περιοχές είναι λιγότερο πιθανό να αναζητήσουν ιατρική περίθαλψη λόγω των μεγάλων αποστάσεων που θα πρέπει να διανύσουν¹⁹.

¹⁶ Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, «Ένα μακρόπνοο όραμα για τις αγροτικές περιοχές της ΕΕ: Προς ισχυρότερες, συνδεδεμένες, ανθεκτικές και ευημερούσες αγροτικές περιοχές με ορίζοντα το 2040», COM/2021/345 final.

¹⁷ Βλ. υποσημείωση 15.

¹⁸ Eurostat (2023). Στατιστικά στοιχεία για τους νέους που βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης, ανά φύλο, ηλικία και βαθμό αστικοποίησης (ποσοστά ΕΑΕΚ), Μάιος 2023.

¹⁹ Περιφερειακή επετηρίδα της Eurostat, 2017.

18. Αν και το ζήτημα της ψυχικής υγείας επηρεάζει γενικά όλους τους νέους στην ΕΕ, όσο περισσότερα μειονεκτήματα αντιμετωπίζουν, τόσο πιο ευάλωτοι είναι. Εκτός από τις άλλες πολυάριθμες και σύνθετες προκλήσεις που πρέπει να υπερβούν, οι νέοι που διατρέχουν κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού ή βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση —όπως, για παράδειγμα, νέοι που ανήκουν σε εθνοτική μειονότητα ή στην κοινότητα ΛΟΑΤΙ, νέοι με αναπηρία ή νέοι που ζουν σε ιδρύματα πρόνοιας, νέοι χωρίς γονείς ή που διατρέχουν κίνδυνο απώλειας της γονικής φροντίδας, ή νέοι που βρίσκονται σε μειονεκτική κοινωνικοοικονομική κατάσταση— διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο να νοσήσουν από προβλήματα ψυχικής υγείας. Η έκθεση σε διακρίσεις και σε ανισότητες βλάπτει την ψυχική υγεία των νέων, ιδίως όταν πλήττονται από πλήθος διακρίσεων ή μειονεκτημάτων. Η έλλειψη ενίοτε ιδιαίτερης προσοχής προς τις εν λόγω ομάδες νέων στα σχολεία και σε άλλα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα όσον αφορά την κοινωνική τους ανάπτυξη —πράγμα που μπορεί να οδηγήσει σε εκφοβισμό— αποτελεί επίσης πηγή ανησυχίας. Είναι επίσης εξαιρετικά σημαντική η ενίσχυση της ψυχικής υγείας και ευεξίας, η ανάπτυξη των κοινωνικοσυναισθηματικών δεξιοτήτων τόσο των νέων όσο και των εκπαιδευτικών τους και των εργαζομένων στον τομέα της νεολαίας, καθώς και η καταπολέμηση του εκφοβισμού, συμπεριλαμβανομένων του κυβερνοεκφοβισμού, της σεξουαλικής παρενόχλησης και της κακοποίησης.
19. Προκειμένου να ενσταλαχθεί στους πολίτες ενός κράτους —ως προϋπόθεση για τη σταθερότητά του— η αίσθηση του «ανήκειν» σε μια κοινότητα, ζωτική σημασία έχει η υλοποίηση μέτρων πρόληψης για τον μετριασμό των προβλημάτων της μοναξιάς, του φόβου, του άγχους, της αδυναμίας και της επισφάλειας, απέναντι στα οποία οι νέοι είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι, καθώς και η προώθηση της ανθεκτικότητας και της ευημερίας ως προστατευτικών παραγόντων και κατ' επέκταση η συμβολή στη δημιουργία δίκαιων κοινωνιών, οι οποίες προσφέρουν ίσες ευκαιρίες σε όλους και όλες. Σημαντική είναι επίσης η συμμετοχή των νέων στη λήψη αποφάσεων όσον αφορά πολιτικές που ενδέχεται να έχουν αντίκτυπο στην ψυχική τους υγεία και η συνεκτίμηση της οπτικής τους.

20. Σύμφωνα με την έκθεση με τίτλο «The impact of the COVID 19 pandemic on the mental health of young people: Policy responses in European countries»²⁰ (Ο αντίκτυπος της πανδημίας της COVID 19 στην ψυχική υγεία των νέων: Απαντήσεις σε επίπεδο πολιτικών σε ευρωπαϊκές χώρες), η εργασία στον τομέα της νεολαίας διαδραματίζει καίριο ρόλο στην προστασία της ψυχικής υγείας των νέων με την παροχή ευκαιριών κοινωνικοποίησης, ανταλλαγής εμπειριών και την ανάπτυξη της αίσθησης του «ανήκειν».

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ, ΣΤΟΥΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥΣ ΚΑΙ ΣΤΑ ΚΑΤΑΛΛΗΛΑ ΕΠΙΠΕΔΑ, ΚΑΛΟΥΝΤΑΙ:

21. Να βελτιώσουν, το καθένα στη χώρα του, τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας των νέων, προωθώντας μια διατομεακή προσέγγιση με στόχο την πρόληψη των προβλημάτων ψυχικής υγείας, την άρση των διαρθρωτικών εμποδίων που δυσχεραίνουν την προσωπική και επαγγελματική εξέλιξη των νέων και τη δημιουργία περιβαλλόντων που στηρίζουν την κοινωνικοοικονομική τους ευημερία και την ψυχολογική τους ευεξία.
22. Να ενθαρρύνουν τη βελτίωση της ισότιμης και οικονομικά προσιτής πρόσβασης των νέων, ιδίως εκείνων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση, σε υπηρεσίες ψυχικής υγείας που προσφέρουν πρόληψη, θεραπεία και περίθαλψη, εντείνοντας παράλληλα τις διεπιστημονικές προσπάθειές τους και προκρίνοντας λύσεις ανθρωποκεντρικές και σε επίπεδο κοινότητας.

²⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκός Εκτελεστικός Οργανισμός Εκπαίδευσης και Πολιτισμού, «The impact of the COVID-19 pandemic on the mental health of young people: Policy responses in European countries» (Ο αντίκτυπος της πανδημίας της COVID 19 στην ψυχική υγεία των νέων: Απαντήσεις σε επίπεδο πολιτικών σε ευρωπαϊκές χώρες), Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022.

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ, ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΥΡΙΚΟΤΗΤΑΣ, ΚΑΛΕΙΤΑΙ:

23. Να τηρήσει προδραστική προσέγγιση απέναντι στην ψυχική υγεία, από πολυτομεακή οπτική γωνία, τόσο σε επίπεδο πρόληψης όσο και παρέμβασης, με ιδιαίτερη προσοχή στα ειδικά χαρακτηριστικά των νέων στην ΕΕ, ιδίως εκείνων που βρίσκονται στις πλέον ευάλωτες καταστάσεις, και στοχεύοντας στην επανένταξη και την κοινωνική ενσωμάτωσή τους.
24. Να προωθήσει δράσεις που αποσκοπούν στη βελτίωση της ψυχικής υγείας των νέων σε σχέση με τη στρατηγική της ΕΕ για τη νεολαία, θεωρώντας ότι τα προβλήματα ψυχικής υγείας απορρέουν από έναν συνδυασμό υλικών και ψυχοκοινωνικών παραγόντων, όπως μεταξύ άλλων ανεπιθύμητα συμβάντα κατά την παιδική ηλικία, επισφάλεια, ανασφάλεια, έλλειψη κοινωνικής συνοχής, οικογενειακές και κοινωνικές σχέσεις, άνιση πρόσβαση σε δικαιώματα και βασικές κοινωνικές υπηρεσίες, ευαλωτότητα σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, ο ρόλος των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, πρόσβαση στη στέγαση, οι ειδικές ανάγκες των νέων της υπαίθρου και, γενικότερα, τυχόν δυσμενείς περιστάσεις που εμποδίζουν τους νέους να απολαμβάνουν στο έπακρο τα δικαιώματά τους.
25. Να ενθαρρύνει μελέτες σχετικά με τον αντίκτυπο των προβλημάτων ψυχικής υγείας στους νέους στην ΕΕ. Εκτός από την ηλικία, στο πλαίσιο των μελετών αυτών θα μπορούσε να εξεταστεί το ενδεχόμενο χρήσης δεδομένων που έχουν αναλυθεί με βάση άλλα καίρια στοιχεία που επηρεάζουν τη ζωή των νέων. Οι μελέτες αυτές θα συμβάλουν στην καλύτερη καθοδήγηση των δράσεων και της επένδυσης πόρων. Να προωθήσει τη διάδοση των μελετών αυτών στο πλαίσιο των προσπάθειών ευαισθητοποίησης για την καταπολέμηση του στίγματος που εξακολουθεί να συνοδεύει τα προβλήματα ψυχικής υγείας και στήριξης της μεταφοράς έγκυρων βέλτιστων πρακτικών που αφορούν την ψυχική υγεία σε όλα τα κράτη μέλη.

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, ΣΤΟΥΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥΣ ΚΑΙ ΣΤΑ ΚΑΤΑΛΛΗΛΑ ΕΠΙΠΕΔΑ, ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΥΡΙΚΟΤΗΤΑΣ, ΚΑΛΟΥΝΤΑΙ:

26. Να συντονίσουν τις προσπάθειες για τη μείωση των ποσοστών εμφάνισης και επιπολασμού των προβλημάτων ψυχικής υγείας στους κόλπους των νέων, δίνοντας προσοχή στις ιδιαίτερες ανάγκες και προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι νέοι, καθώς και στις προτεινόμενες λύσεις τους, και αναλαμβάνοντας την υλοποίηση δράσεων.
27. Να λαμβάνουν υπόψη τον επιπολασμό των προβλημάτων ψυχικής υγείας των νέων στην ΕΕ κατά την ανάπτυξη πολιτικών ανάλογων προς την κλίμακα του προβλήματος, με ιδιαίτερη έμφαση στα μέτρα πρόληψης. Να διασφαλίσουν ότι τα προτεινόμενα μέτρα είναι ολοκληρωμένα και βάσει στοιχείων και ότι η χάραξη πολιτικών συμβαδίζει με τα πλέον πρόσφατα επιστημονικά στοιχεία, συστάσεις και μελέτες για την ψυχική υγεία που διεξάγονται στην ΕΕ και σε κάθε κράτος μέλος.
28. Να ενθαρρύνουν δράσεις για την άρση του στίγματος που συνοδεύει τα προβλήματα ψυχικής υγείας και την αφύπνιση επί του θέματος, προάγοντας μηνύματα με τα οποία καλούν τους νέους, αφενός, να υιοθετήσουν συμπεριφορές που βελτιώνουν την ψυχική τους ευεξία και, αφετέρου, να ζητούν βοήθεια από επαγγελματίες σε δομές πρόληψης των κινδύνων ψυχολογικής φύσης, με στόχο την ανακούφιση του πόνου τους και την πρόληψη της αυτοκτονίας.
29. Να προωθήσουν την εξάλειψη των μηνυμάτων μίσους, βίας και κακοποίησης στα μέσα ενημέρωσης, συμπεριλαμβανομένων των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, στοχεύοντας σε ομάδες νέων που βρίσκονται στις πλέον ευάλωτες καταστάσεις, προάγοντας τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες τους και συμβάλλοντας έτσι στην ψυχολογική και συναισθηματική τους ευεξία.

30. Να στηρίζουν την υλοποίηση των είκοσι εμβληματικών πρωτοβουλιών και άλλων δράσεων της ανακοίνωσης για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση της ψυχικής υγείας²¹, από ευρύ φάσμα τομέων ουσιώδους σημασίας για την αντιμετώπιση των προκλήσεων στον τομέα της ψυχικής υγείας σε ολόκληρη την ΕΕ και σε εθνικό επίπεδο, συμπεριλαμβανομένης της εκπόνησης κατευθυντήριων γραμμών και της μεταφοράς βέλτιστων πρακτικών και καινοτόμων προσεγγίσεων για την αντιμετώπιση του ζητήματος της ψυχικής υγείας των νέων.
31. Να δημιουργήσουν τρόπους με τους οποίους οι νέοι να ευαισθητοποιούν σχετικά με τα προβλήματα ψυχικής υγείας που επιθυμούν να αναδείξουν και να εκφράζουν τις απόψεις και τις ανησυχίες τους σχετικά με την ψυχική τους υγεία και τις προσεγγίσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων ψυχικής υγείας τους, αλλά και να αξιοποιήσουν σωστά τα ήδη διαθέσιμα εργαλεία, όπως ο διάλογος της ΕΕ για τη νεολαία, η Ευρωπαϊκή Δικτυακή Πύλη της Νεολαίας και η πλατφόρμα «Δώσε φωνή στο όραμά σου»²², προς αυτή την κατεύθυνση. Να διασφαλίσουν ότι οι νέοι έχουν επίγνωση του πόσο σημαντική είναι η συμμετοχή τους προκειμένου να εξασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα και η συνάφεια των μέτρων που πρόκειται να υιοθετηθούν, χρησιμοποιώντας, για παράδειγμα, φιλική προς τους νέους και προσβάσιμη επικοινωνία.
32. Να μεριμνήσουν ώστε οι νέοι που βρίσκονται σε ευάλωτες καταστάσεις να εκπροσωπούνται κατά την ανάπτυξη προγραμμάτων δημόσιων πολιτικών για την ψυχική υγεία, ώστε να μη λαμβάνονται αποκλειστικά υπόψη τα συμφέροντα των νέων που έχουν ευκολότερη πρόσβαση σε θεσμικούς διαύλους συμμετοχής, αλλά και εκείνων για τους οποίους είναι δυσκολότερο να κάνουν τη φωνή τους να ακουστεί. Να στηρίζουν την προώθηση διαύλων μέσω των οποίων θα εκφράσουν τις ανησυχίες τους νέοι που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση.
33. Να συνεχίσουν να στηρίζουν τις δράσεις για τη νεολαία, ώστε να μπορούν να διαδραματίσουν στο έπακρο τον ρόλο τους για την προστασία της ψυχικής υγείας των νέων, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να συμμετέχουν σε δραστηριότητες που βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στις σχέσεις των νέων και των εργαζομένων στον τομέα της νεολαίας και στην μεταξύ τους εμπιστοσύνη, και αναπτύσσοντας την ικανότητά τους να αναζητούν βοήθεια όταν αντιμετωπίζουν συναισθηματικές και ψυχολογικές δυσκολίες.

²¹ Βλ. υποσημείωση 5.

²² Το «Δώσε φωνή στο όραμά σου» (Youth Voices) είναι μια πλατφόρμα ηχογραφημένων μηνυμάτων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η οποία εγκαινιάστηκε στη διάρκεια του Ευρωπαϊκού Έτους Νεολαίας 2022 και δίνει στους νέους τη δυνατότητα να εκφράσουν τις απόψεις, τις ανησυχίες και τις προτάσεις τους.

34. Να στηρίζουν τις δράσεις για τη νεολαία, τις οργανώσεις νέων και άλλους σχετικούς εμπειρογνώμονες και ενδιαφερόμενα μέρη στον ρόλο τους ως παρόχων πληροφόρησης των νέων και να τους δώσουν τη δυνατότητα να διαδίδουν ποιοτικές πληροφορίες για την ενίσχυση της ψυχικής υγείας και ευεξίας των νέων και, εάν χρειάζεται, την αντιμετώπιση προβλημάτων ψυχικής υγείας.
35. Να προωθήσουν έναν ασφαλέστερο και υγιέστερο ψηφιακό χώρο για τους νέους, σύμφωνα με την ευρωπαϊκή διακήρυξη για τα ψηφιακά δικαιώματα και τις ψηφιακές αρχές²³. Το παραπάνω περιλαμβάνει την ενθάρρυνση της ευαισθητοποίησης και της κατάρτισης για τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης και σε θέματα πληροφόρησης και για την υπεύθυνη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης με δικλείδες ασφαλείας έναντι κινδύνων όπως ο κυβερνοεκφοβισμός, η ρητορική μίσους, η αθέμιτη προσέγγιση παιδιών μέσω διαδικτύου και η υπερέκθεση σε οθόνες, καθώς και την παροχή προστασίας και πληροφόρησης σχετικά με την επιθετική προώθηση προϊόντων στο διαδίκτυο, όπως ανθυγιεινών τροφίμων και ποτών, οινοπνευματωδών ποτών, προϊόντων καπνού και άλλων παρόμοιων.
-

²³ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Συμβούλιο και Επιτροπή, Ευρωπαϊκή διακήρυξη σχετικά με τα ψηφιακά δικαιώματα και τις ψηφιακές αρχές για την ψηφιακή δεκαετία, 2023/C 23/01.

Παραπομπές:

Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών σχετικά με μια ολοκληρωμένη προσέγγιση της ψυχικής υγείας, COM(2023) 298 final.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκός Εκτελεστικός Οργανισμός Εκπαίδευσης και Πολιτισμού, «The impact of the COVID-19 pandemic on the mental health of young people: Policy responses in European countries» (Ο αντίκτυπος της πανδημίας της COVID 19 στην ψυχική υγεία των νέων: Απαντήσεις σε επίπεδο πολιτικών σε ευρωπαϊκές χώρες), Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022.

Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, «Ένα μακρόπνοο όραμα για τις αγροτικές περιοχές της ΕΕ: Προς ισχυρότερες, συνδεδεμένες, ανθεκτικές και ευημερούσες αγροτικές περιοχές με ορίζοντα το 2040», COM/2021/345 final.

Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «The long-lasting legacy of the European Year of Youth: youth mainstreaming and empowerment» (Το μακρόβιο κληροδότημα του ευρωπαϊκού έτους Νεολαίας: Ενσωμάτωση και ενδυνάμωση των νέων), 2022.

Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, ενημερωτικά δελτία του ΠΟΥ, «Mental health: strengthening our response» (Ψυχική υγεία: Ενίσχυση της ανταπόκρισής μας), 2022.

ΟΟΣΑ και Ευρωπαϊκή Ένωση, «Health at a Glance: Europe 2022, State of Health in the EU Cycle» (Η υγεία με μία ματιά: Ευρώπη 2022, Κύκλος για την κατάσταση της υγείας στην ΕΕ), OECD Publishing, Παρίσι, 2022.

Casabianca, E.J., Nurminen, M., Intervention to reduce loneliness among youth (Παρεμβάσεις για τη άμβλυνση της μοναξιάς των νέων), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο, 2022, doi:10.2760/793941, JRC129905.

Caroline Hickman, Elizabeth Marks, Panu Pihkala, Susan Clayton, R Eric Lewandowski, Elouise E Mayall, Britt Wray, Catriona Mellor, Lise van Susteren, Climate anxiety in children and young people and their beliefs about government responses to climate change: a global survey (Το άγχος των παιδιών και των νέων για το κλίμα και οι απόψεις τους σχετικά με τις κυβερνητικές ενέργειες για την κλιματική αλλαγή: Παγκόσμια έρευνα), The Lancet Planetary Health, Τόμος 5, Τεύχος 12, Δεκέμβριος 2021, σελ. e863-e873.